Komunità tal-kelma
Daħla editorjali

F'Novembru tal-2024, waqt li konna qed naħdmu fuq din l-ewwel ħarġa ta' *Qabelxejn*, għalqu tliet snin l-Appuntamenti mar-Riċerka, is-seminars regolari tal-istudenti postgradwatorji tad-Dipartiment tal-Malti. Tliet snin ta' diskussjonijiet, taħditiet, konferenzi, irtiri tal-kitba, u deliberazzjonijiet. Meta tħares lejn spazju miftuħ imma magħżul bħal dan, hemm affarijiet li mhux faċli tarahom mill-ewwel. Għax is-sens ta' komunità, ta' inkoraġġiment reċiproku, ta' tħabrik biex ir-riċerkaturi joħorġu bl-aqwa xogħol possibbli ma tistax tikkwantifikah, ma tistax tniżżlu f'tabella u tagħtih kulur biex jispikka jew tiċċelebrah b'ċertifikat. Il-ħolqien ta' komunità ta' riċerka joffri lir-riċerkaturi fil-livell tal-Masters u d-Dottorat spazju miftuħ u fl-istess ħin esklussiv, li fih jistgħu jitkellmu fuq kwistjonijiet marbutin mar-riċerka tagħhom u jisimgħu fuq ir-riċerka ta' xulxin. Spazju li d-Dipartiment tal-Malti qatt ma kellu.

F'komunità ta' riċerka

F'komunità ta' riċerka bħal din l-istudenti postgradwatorji jistgħu jispjegaw fuqiex qed jaħdmu, proċess li hu dejjem importanti biex jiċċaraw l-ideat tagħhom u jsibu l-aktar kliem, frażijiet u diskors preċiż u effettiv. Jistgħu jaqsmu ma' sħabhom l-entużjażmu tagħhom, u fl-istess ħin jiddiskutu l-intoppi li jiltaqgħu magħhom u s-soluzzjonijiet li jsibu; jistgħu jibdew isibu l-kliem biex ifissru s-sejbiet li jagħmlu u jqisu r-rilevanza tagħhom fid-dinja tar-riċerka u lil hinn minnha; jistgħu juru lil sħabhom il-passi żgħar u kbar li jwassluhom bil-mod il-mod biex ilestu l-proġett ta' riċerka tagħhom u jħejju ruħhom biex jitkellmu fuqu quddiem udjenza usa'. Ir-riċerka teżisti fil-lingwa miktuba daqskemm teżisti fil-lingwaġġ mitkellem.

Matul l-istorja ta' qrib id-disgħin sena tad-Dipartiment tal-Malti r-riċerkaturi dejjem fittxew li jaħdmu, minn jeddhom, ma' kollegi f'dipartimenti u dixxiplini oħrajn. Madankollu ma nistgħux ninjoraw l-importanza ta' spazju komuni organizzat u regolari li bl-eżistenza tiegħu biss diġà jibgħat messaġġ ċar ħafna tal-kultura ta' riċerka li jixtieq ikompli jrawwem id-Dipartiment. L-Appuntamenti mar-Riċerka huma miftuħin ukoll għal dottorandi u studenti tal-Masters minn dipartimenti u entitajiet oħrajn fi ħdan l-Università ta' Malta li qed jaħdmu fuq il-lingwa, il-letteratura, u l-kultura orali Maltija, jew dixxiplini qrib tagħhom. F'dan is-sens, dawn mhumiex appuntamenti

imma spazju dejjem miftuħ għall-kollaborazzjoni fil-qasam tar-riċerka. L-Appuntamenti huma mumenti fil-kalendarju tad-Dipartiment u l-istudenti tiegħu, imma l-iskop veru tagħhom huwa li l-kollaborazzjoni tibda qabel u tkompli wara l-Appuntament. Id-dibattitu kontinwu li jridu jqanqlu huwa l-kontra ta' appuntament li jibda u jispiċċa f'ħin stipulat.

Wara tliet snin ta' Appuntamenti, ta' dati fissi fl-aġenda kollettiva tagħna li fihom niltaqgħu ma' xulxin fl-istess post u fl-istess ħin, jidhrilna li wasal iż-żmien li jkollna spazju ieħor, appuntament ġdid mal-kelma miktuba, spazju li jlaqqa' r-riċerkaturi b'mod virtwali u asinkroniku biex ikomplu d-diskussjoni bejniethom u ma' pubbliku usa' ta' riċerkaturi u qarrejja infurmati u interessati. Qabelxejn għaliex l-iskop tar-riċerka li tagħmel persuna waħedha, li jagħmlu grupp ta' riċerkaturi flimkien fi spazju maħluq apposta għalihom, huwa li tilħaq lil ħaddieħor, lill-komunità, lill-ikbar għadd ta' nies possibbli. U tilħaqhom bl-aktar mod sinifikattiv, li jagħmel sens. Ir-riċerka hija eżerċizzju fil-biċċa l-kbira individwali li jrid imiss il-komunità. Il-komunikazzjoni tar-riċerka mhix fakultattiva. Mhix kumbinazzjoni. Mhix kapriċċ. Ir-riċerkaturi għandhom id-dmir jgħaddu lill-komunità dak li tgħallmu, dak li skoprew, għax kienet il-komunità li investiet fihom.

Ir-ritmu tal-kliem kompost

F'dinja li fiha għandna ferm aktar aċċess minn qatt qabel fl-istorja tal-umanità għall-informazzjoni dwar dak li qed iseħħ f'kull rokna tad-dinja, jew kważi, għandna aktar responsabbiltà li ngħinu lil xulxin biex nifhmu dak li qed jiġri fina u madwarna u idealment nitgħallmu kif ma negħrqux taħt il-ħalel ta' informazzjoni u miżinformazzjoni ġejjin minn kullimkien. L-għodod li għandna f'idejna llum, almenu aħna li ngħixu fil-parti ċ-ċkejkna u sinjura tad-dinja, huma kbar. U għalhekk huma kbar ħafna wkoll l-isfidi u r-responsabilitajiet li għandna. Bir-riċerka tagħna nistgħu naqsmu l-għarfien li niksbu u b'hekk nilqgħu għad-diskors superfiċjali jew saħansitra qarrieqi. Din, qabelxejn, hija r-responsabbiltà tagħna: li noffru għarfien li jista' jiswa ta' ġid lill-komunità tal-lum u tal-futur.

Kelma sabiħa imma dipendenti *qabelxejn*. Ma tistax tagħmel sentenza "sħiħa" b'*qabelxejn*: tista' timmaġina s-sentenza sħiħa b'*jien*, imma *qabelxejn* waħedha ma timmaġinahiex. Għax meta tismagħha, l-ewwel ħaġa li tistaqsi, jekk ikollok ċans, hija "qabel xiex"? Mhux *qabelxejn* imma *qabel xiex*. U kelma sabiħa, magħmula minn żewġ kelmiet, u għalhekk tqanqal fina minnufih il-mistoqsijiet dwar kif se tkompli l-frażi, kif se jkomplu l-affarijiet. "Qabelxejn xiex?" Naħseb li għażilnieha, qabelxejn, minħabba l-ħoss sabiħ, is-sinjorija tagħha bħala kelma li tafha, imma ftit li xejn tużaha, jew ma tużahiex. Waħda

mill-kelmiet komposti li għandhom ir-ritmu tagħhom, il-mużikalità li ġejja mill-alternanza ta' sillabi aċċentati u mhux aċċentati, is-sekwenza ta' vokali, l-aċċent fuq l-aħħar sillaba *xejn* li warajh bilfors se jkun hemm xi ħaġa għax il-kelma hekk qed tgħid. Qabelxejn il-ħsieb, l-investigazzjoni, ir-riċerka. Qabel l-interpretazzjonijiet, qabel il-konklużjonijiet. Qabelxejn it-tiftix, mill-mistoqsijiet u t-tweġibiet, dejjem fil-plural.

Fil-kapulavur tar-riċerka tiegħu Il-Miklem Malti, Erin Serracino Inglott jiddefinixxi *qabelxejn* bħala "l-ewwel fost kulma għandu jsir jew jingħad; ibda biex." U fid-definizzjonijiet tiegħu ta' kliem u espressjonijiet oħra, kultant jinqeda b'*qabelxejn* u b'hekk jagħti ħjiel ukoll tad-definizzjoni tagħha, jew definizzjoni implikata. Ngħidu aħna, f'sens figurattiv, "antipast" huwa "kull ħaġa li tingħata jew tittieħed qabelxejn biex tqanqal ħajra għal dak li jmiss wara;" imbagħad "fil-bidu nett" huwa "l-ewwel xogħol, qabelxejn; mit-tarf tal-ħaġa," u "l-ewwel nett," "li tingħad l-aktar meta jkunu qed jissemmew bosta xorti li jinħtieġ li jissemmew b'ordni stretta," tfisser "ibda biex, qabelxejn; l-ewwel ħaġa qabel kull ħaġ'oħra; fil-bidu nett; prinċipalment, primarjament; l-ewwel santa ħaġa!," jew "l-ewwel santukruċ." F'dan is-sens, *qabelxejn* mhix biss l-ewwel ħaġa imma aktarx għandha s-sens ukoll tal-aqwa ħaġa, jew l-aktar ħaġa importanti, u din toħroġ ukoll meta Serracino Inglott jiddefinixxi "l-ewwel ħaġa" bħala "qabelxejn; l-ewwel nett; ibda biex; u, skont iċ-ċirkostanzi u l-ħtieġa . . . l-aħjar ħaġa; l-agħar ħaġa; l-aqwa ħaġa eċċ;" għax *qabelxejn* għandha wkoll is-sens ta' "primarju," "li għandu jiġi l-ewwel."

Lingwa, letteratura u kultura orali

Il-ħames studji f'din l-ewwel ħarġa ta' *Qabelxejn*, li kull wieħed minnhom għadda minn proċess ta' evalwazzjoni, jagħtuna indikazzjoni tad-direzzjonijiet differenti li qed tieħu r-riċerka dwar il-lingwa, il-letteratura u l-kultura orali tagħna, indikazzjoni tat-temi li jinteressaw lir-riċerkaturi u l-perspettivi li minnhom qegħdin jaffrontawhom. Il-perspettiva fil-fatt tista' tkun dik li tinteressahom l-aktar, għax minnha jistgħu jaraw affarijiet li għadna ma rajnihomx. Imnebbaħ mix-xogħol li għamel fuq id-dottorat tiegħu fil-letteratura Maltija, David Aloisio jistaqsi jekk l-idea li jkollna kanonu letterarju hix idea tajba, imma naħseb li mistoqsija oħra, tista' tgħid retorika, implikata fiha hija jekk nistgħux nevitaw li jkollna kanonu. Għax kull darba li jintgħażlu l-kotba għal premju nazzjonali, jew jissemmew mill-kritiċi, jew jintgħażlu bħala testi fl-iskejjel jew fl-Università, jew jitqiegħdu fil-vetrina tal-ftit ħwienet tal-kotba li fadlilna, ikunu qed jiġu kkanonizzati. Għalhekk, naħseb li waħda mill-implikazzjonijiet tal-istudju ta' Aloisio hi li qarrejja indipendenti u ppreparati, għax tgħallmu japprezzaw is-sengħa tal-kitba u l-qafas tat-tradizzjoni li tinbena ma' kull ktieb li jinkiteb, kapaċi jqisu s-suġġettività

umana fejn tidħol l-arti, u jagħmlu l-għażliet individwali tagħhom. Qabelxejn, il-preparazzjoni tal-qarrejja.

L-istudju ta' Joseph Buttigieg dwar il-kollokazzjoni, jiġifieri l-fenomenu ta' kif il-kliem ifittex kliem ieħor b'ċerta regolarità, jew il-mod kif il-kliem jibni relazzjonijiet ma' kliem partikulari, jistrieħ fost l-oħrajn fuq l-għodda fundamentali tal-korpus, dik il-ħażna diġitali kemm jista' jkun kbira u rappreżentattiva ta' testi li permezz tagħha r-riċerkaturi jistgħu jifhmu kif tkun qed taħdem u tiżviluppa lingwa partikulari. Buttigieg iħares lejn kif nistgħu nużaw l-għanqud lessikali biex nidentifikaw il-qafas li jidħol fih il-lessiku ta' oqsma partikulari tad-diskors u kif nużawh bħala muftieħ biex insolvu każijiet ta' polisemija u omonimija.

It-titlu tal-istudju ta' Justine Somerville dwar "atti ta' memorja" jistabbilixxi minnufih li l-memorja mhix sħaba bla forma li titfaċċa waħedha minn imkien imma għandha wkoll, sikwit, il-ġenesi tagħha fl-istorja, f'mument u f'għażla. Dan jidher aktar u aktar fejn tidħol ir-rappreżentazzjoni tagħha fil-letteratura. Somerville tesplora t-tipi ta' memorja li toħloq jew tissuġġerixxi Clare Azzopardi fit-tieni ġabra ta' novelli tagħha *Kulħadd Ħalla Isem Warajh*, memorji fissi, dubjużi, skomdi, memorji veri u memorji finta, bħal dawk li niddilettaw bihom aħna fl-istejjer inevitabbilment parzjali tal-ħajja tagħna u kif nirrakkontawha lilna nfusna u lil ħaddieħor. L-istudju jħares lejn it-tensjoni bejn il-memorja personali u l-memorja kollettiva u kulturali, lejn l-istejjer li jseħħu imma ma jintqalux, lejn ir-realtà bla memorja u l-memorja bla realtà; iħares ukoll lejn in-novelli bħala l-att tal-ħolqien tal-memorja.

Waqt li aħna mdorrijin nifhmu l-verb bħala ħlejqa għaliha li għandha funzjoni ċara fl-ekonomija ta' sentenza jew stqarrija, l-istudju ta' Kirsty Azzopardi jixħet l-attenzjoni fuq ir-relazzjoni kumplessa li noħolqu, inkonxjament, meta nibnu sekwenza verbali. Azzopardi tiffoka fuq sekwenzi li jkun fihom verbi fażiċi, jiġifieri dawk il-verbi li jimmarkaw il-fażi li sitwazzjoni partikulari tkun tinsab fiha. L-istudju jħares lejn *beda*, li jesprimi valur ingressiv, u *reġa'*, li jesprimi valur repetittiv, u juri kif fis-sekwenzi aspettwali, kull verb fil-katina jikkmanda lil ta' warajh, anke meta s-sekwenza jkun fiha tliet verbi wara xulxin.

Ix-xogħol ta' Yanika Schembri Fava fuq il-kultura orali f'din l-ewwel ħarġa juri kif analiżi tad-diskors bħal tagħha tista' ssir ukoll fl-oqsma tal-lingwistika u tal-kritika letterarja minħabba n-natura trasversali tal-ironija fil-lingwa u l-prominenza tagħha fit-tradizzjoni, fit-taħdit ta' kuljum u fil-letteratura. L-istudju jistħarreġ l-ironija fit-tradizzjoni orali, speċjalment id-diskrepanzi ironiċi li jinħolqu meta l-kelliema jgħidu mod imma jridu lis-semmiegħa

tagħhom jifhmu mod ieħor u għalhekk joħolqu tensjoni kreattiva u attraenti bejn espressjoni u l-qawwa insinwattiva tagħha. Schembri Fava tħares, ngħidu aħna, lejn l-ironija fit-taqbiliet popolari dwar il-pika, il-ġibdiet sesswali u l-apparenzi foloz, u tesplora mekkaniżmi lingwistiċi bħall-botta u risposta. L-istudju jittratta l-ironija tad-destin, l-ironija Romantika, l-ironija tas-sitwazzjoni, l-ironija Sokratika, u l-ironija verbali, u juri kif dawn jidhru kemm fil-formuli diskursivi tat-tradizzjoni orali kif ukoll fil-kreazzjonijiet tas-soċjetà kontemporanja.

Qabelxejn, il-kliem

Għar-riċerka, qabelxejn, il-kliem. Għax il-kliem jagħti xeħta konkreta, viżibbli lill-ideat. Permezz tal-esplorazzjoni u l-ħolqien ta' reġistru speċjalizzat fl-oqsma differenti tar-riċerka, minn kanonu, kollokazzjoni, u kontramemorja, sa verbi fażiċi u diskrepanzi ironiċi, ir-riċerkaturi jġeddu l-għarfien tagħna. Mingħajr il-kliem, limitat kemm hu limitat, ma nistgħux naraw realtajiet oħra u niddeskrivu mill-ġdid realtajiet li mingħalina konna nafuhom imma nibdew niskopru li jew m'għadhomx l-istess jew qatt ma konna nafuhom tassew. Għalhekk l-inklużjoni ta' glossarju fl-aħħar ta' kull studju, komunità ta' kliem, jistabbilixxi, qabelxejn, il-funzjoni ċentrali tal-kliem u tat-terminoloġija korretta li tipprova taħfen, imqar f'waqt wieħed, realtà dejjem fluwida.

Adrian Grima
Marzu 2025